נצבים ג

א. ביים כריתת ברית בריש פרשתנו ווערט געזאגט אין פסוק[1]: „ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה״א ואת אשר איננו פה עמנו היום״.

שטעלט זיך רש״י אויף די ווערטער „ואת אשר איננו פה״ און איז מפרש: „ואף עם דורות העתידים להיות״.

לערנען מפרשים[2], אז רש״י באַווארנט דערמיט, מען זאָל ניט טייטשן אז „איננו פה״ מיינט די אידן פון יענעם דור וואָס זיינען דאָרט ניט געווען באותו מעמד — און אזוי קען מען דאָך ניט לערנען ווארום עס שטייט דאָך פריער „אתם נצבים היום כולכם . . כל איש ישראל״, אז אלע אידן האבן זיך געפונען באותו מעמד. דעריבער זאגט רש״י אז „ואת אשר איננו פה״ מיינט די „דורות העתידים להיות״.

דאָס איז אבער ניט מספיק:

וויבאלד דער פסוק איין זאגט קלאָר: „אתם נצבים היום כולכם״, פארשטייט מען דאָך אליין (אויך אן פרש״י) אז „איננו פה״ גייט אויף די קומענדיקע דורות — היינט וואָס איז רש״י מחדש מיט זיין פירוש „דורות העתידים להיות״? דעריבער זיינען מפרשים[3] מוסיף:

לולי פרש״י וואָלט געווען שווער לערנען אז מיט „איננו פה״ ווערט געמיינט די שפעטערדיקע דורות, ווארום ווי איז שייך „לכרות ברית עם ההעדר״. דעריבער דאַרף רש״י זאָגן „ואף עם דורות העתידים להיות״, וואָס דערמיט איז ער מחדש אז ס׳איז יע שייך צו כורת ברית זיין מיט זיי, ווייל: א) זייערע נשמות זיינען דעמאָלט געווען און מיט זיי איז עס געווען דער כריתת ברית[4]; ב) היות אז „ברא כרעי׳ דאבוה״[5], דערפאַר ווערן אויך די בנים נכלל אין דעם כריתת ברית מיט זייערע אבות.

ב. עס איז אבער ניט פארשטאַנדיק:

א) ווי גערעט כמה פעמים האָט רש״י געשריבן זיין פירוש באופן כזה אז אויך א „בן חמש למקרא״ זאָל פון זיינע ווערטער קענען פארשטיין דעם פשט פון פסוק (ניט דאַרפנדיק אַנקומען צו דעם וואָס מפרשים זיינע מסביר ומוסיף). לפי״ז איז קשה בנדו״ד: דער בן חמש האָט וועגן דעם ענין פון „ברא כרעי׳ דאבוה״ ניט געלערנט אין קיינע פון די פריערדיקע סדרות; ער ווייס אויך ניט צי די נשמות פון די דורות העתידים זיינען געווען ביים ברית אדער ניט — איז אויב רש״י איז אויסן צו אויפטאָן, אז אויך מיט די נאָך ניט געבאָרענע דורות קען מען כורת ברית זיין, האָט ער געדאַרפט אויסטייטשן בפירוש ווי אזוי דאָס איז מעגליך — צי מצד

1) כט, יג־יד.

2) ראַ״ם, גו״א, באר מים חיים, ש״ח, ומשכיל לדוד.

3) ראַ״ם.

4) ראַ״ם. וראה באר מים חיים. ובמשכיל לדוד כ׳: ש״ס ערוך בפכ״ב דשבת (קמו, א) אע״ג דאינהו לא הוו מזלייהו הוו כו׳.

5) ש״ח כאן. בגו״א: דהא אין ב״ד יכול לבטל דברי ב״ד חבירו . . וכיון שכך הוא הרי שפיר יכולים לקבל עליהם ברית כו׳.

מציאות הנשמות[6] אדער מצד „ברא כרעי׳ דאבוה״[7]?

ב) די קשיא איז נאך שטארקער: דעם ענין (אז „איננו פה״ גייט אויף) „דורות העתידים להיות״, פארשטייט דער תלמיד אליין (דערפון וואס אין פסוק שטייט פריער „אתם נצבים היום כולכם״, כנ״ל); און וואס רש״י איז מחדש צו באווארענען (ניט אז „איננו פה״ גייט אויף די „דורות העתידים להיות״ נאר) — ווי אזוי קען מען כורת ברית זיין מיט „דורות העתידים״ — אויף דעם איז אפילו קיין רמז ניטא אין זיינע ווערטער „ואף עם דורות העתידים להיות״, קומט דאך אויס, אז עיקר חסר מן הספר?

ג) דעם ענין פון כריתת ברית מיט שפעטערדיקע דורות איז א זאך וואס מ׳געפינט (כעין זה) אין די פריערדיקע סדרות: דער ברית בין הבתרים איז געווען אין שייכות צו זרעו של אברהם, וואס ווען עלען זיין כמה דורות שפעטער. עד״ז איז אויך אין פרשת בחוקותי[8]. און אויך רוב פון די מצות וואס דער אויב״ערשטער האט אנגעזאגט דורך משה רבינו זיינען מצות שנצטוו לדורות. האט מען דאך לפי״ז אויך דארט געדארפט פרעגן: ווי איז שייך אז דער כריתת־ברית מיט אברהם אבינו[9] אדער דער ציווי המצות דורך משה רבינו זאל חל זיין אויף די אידן פון די קומענדיקע דורות, וכיו״ב? און פונדעסטוועגן זעט מען אז אין די אלע ערטער באווארנט ניט רש״י די שאלה הנ״ל — פארוואס דארף ער עס באווארענען אין פרשת נצבים?

ד) אין גמרא[10] שטייט, אז „ואת אשר איננו מיינט „(דורות הבאים ו)גרים העתידין להתגייר״. און אויך בפשטות, לפי פשוטו של מקרא, זיינען גרים בכלל הברית — פונקט ווי זיי זיינען אין כלל פון אלע עניני תורה ומצות; און ווי עס שטייט אין אנפאנג פרשה[11] (בנוגע יענעם דור): „וגרך אשר בקרב מחניך . . לעברך בברית גו״. איז לויט הנ״ל ניט פארשטאנדיק: בנוגע גרים איז דאך ניט שייך דער טעם פון „ברא כרעי׳ דאבוה״, וואס זיי זיינען ניט קיין בנים פון די וואס זיינען געווען ביים כריתת ברית[12]; ס׳איז אויך ניט שייך (בדרך

---

6) וגם דלפ״ז יוקשה איך מהני השבועה והברית עם הנשמה על הגוף כו׳ שזהו דבר שאינו ברשותו כ״כ ולא בא לעולם (קצוה״ע לתניא ע׳ מח במשביעים אותו דמס׳ נדה), וכמו שהקשה לפי׳ זה באברבנאל כאן בקושיא הא׳. וראה כלי יקר כאן.

7) ואדרבא: מפרש״י בשלח (יג, יט ממכילתא שם) „השבע השביע — השביעם שישביעו לבניהם״, משמע שלא מהני שבועת האב על הבנים (אבל ראה גו״א שם). וראה אברבנאל כאן. וכן ע״ד ההלכה ראה שו״ע יו״ד סי׳ רכח סל״ה (מתשובת הרא״ש כלל ה׳ ס״ד) „ואי אפשר להשביע הנולדים לאחר זמן״, ובנו״כ שם. אבל ראה רמב״ן כאן כט, יז בסופו. וראה צפע״נ דלקמן הערה 38. ואכ״מ.

---

*) אבל להעיר:

א) משבועת אברהם לאבימלך (וירא כא, כג ואילך ובפרש״י). ויצחק ואבימלך (תולדות כו, כח. ובפרש״י) — ראה ש״ב ה, ו ואילך (וברש״י שם) הובא בפרש״י בראשית ד, טו.

ב) כשנאמר בפעם הא׳ שבועת יוסף (ויחי נ, כה) „וישבע יוסף את בנ״י גו״ לא פרש״י הנ״ל דבשלח.

---

8) ראה פרש״י תבא (כח, סט): מלבד הברית קללות שבתו״כ שנאמרו בסיני.

9) בזה יש לתרץ ששם כרת הברית רק עם אברהם „לשמור הבטחתו להוריש לבניו את הארץ״ (פרש״י לך טו, יו״ד).

10) שבועות לט, א.

11) כט, יו״ד־יא. וראה פרש״י שם ד״ה מחוטב עציך.

12) וידוע מ״ש הרמב״ם לר׳ עובדי׳ גר צדק (רמב״ם בהוצאת שולזינגער, סוף כרך א, סי״ט. שו״ת הרמב״ם ירושלים תש״ך כרך ב סרצ״ג) שהגרים מתייחסים בעיקר לא „לאברהם יצחק ויעקב (וישראל) כ״א למי שאמר והי׳ העולם״.

הפשט) דער טעם אַז זייערע נשמות זיינען געווען בעת כריתת הברית [13] — ווייל בא אַ בן חמש למקרא לייגט זיך אַפּ, אַז בשעת דער גר איז זיך מגייר באַקומט ער דעמאָלט אַ נייע נשמה [14]. בלייבט די שאלה: ווי אַזוי האָט מען כורת ברית געווען מיט „גרים העתידין להתגייר"?

ה) לאידך, וויבאַלד אַז בפשטות איז דער שכל מחייב, אַז דער כריתת ברית איז געווען אויך מיט די גרים העתידין להתגייר — איז פאַרוואָס זאָגט רש"י נאָר „דורות העתידים להיות" און איז משנה מהגמרא דורך משמיט זיין גרים (ובפרט אַז בנוגע גרים איז עס אַ גרע־סערער חידוש, וויבאַלד ביי זיי זיינען ניטאָ די צוויי טעמים הנ"ל)?

ו) דער פירוש אַז „את אשר איננו פה" מיינט „דורות העתידים להיות" איז דאָ אין תנחומא [15] — מיט'ן זעלבן לשון („דורות העתידים לבא"), אָבער אין גמרא בבלי [10] וירושלמי [16] שטייט בשינוי לשון: „דורות הבאים" [17].

דאַרף מען פאַרשטיין: הגם אַז רש"י'ס פירוש איז מוכח פון פשש"מ ניט פון מחז"ל, וכיו"ב — וויבאַלד אָבער ער זאָגט דעם זעלבן תוכן וואָס שטייט אין דרז"ל, וואָלט לכאורה מער מתאים געווען אַז ער זאָל זיך באַנוצן מיט'ן (קורצן) לשון „הבאים" וואָס שטייט אין ש"ס בבלי און ירושלמי, ניט מיט'ן לשון „דורות העתידין" פון תנחומא [18]; ובפרט אַז „הבאים" איז אויך אַ לשון וואָס איז מער רגיל ווי „העתידים להיות". און ע"פ הידוע גודל הדיוק פון לשון פי' רש"י (ביז אַז ס'איז דאָ אין דעם ענינים מופלאים) — איז זיכער אַז דאָס וואָס רש"י שרייבט „דורות העתידים" (און ניט „דורות הבאים" כלשון הש"ס) איז עס בכוונה ובא ללמד.

ז) דער חידוש שבפרש"י איז דאָך בלויז אין דעם אָפּטייטש פון די וועך־טער „איננו פה" — „דורות העתידים להיות" — טאָ פאַרוואָס איז רש"י מעתיק פון פסוק אויך די פריערדיקע וועך־טער „ואת אשר"? און ניט נאָר איז ער מעתיק די וועך־טער „ואת אשר", נאָר ער פאַרטייטשט זיי אויך בפירושו: „ואף עם", וואָס לכאורה דערמיט — איז ער גאָרניט מחדש אויפן פסוק.

ג. דער ביאור בכל זה:

רש"י דאַרף ניט באַוואָרענען ווי אַזוי מען קען מאַכן אַ כר"ב מיט די דורות

---

13) וע"ד מ"ש בשבת שם. אבל להעיר של' הגמרא שם הוא מזלייהו הוו (ולא הנשמות שלהם כו'). וראה מדרשים דלקמן הערה 17.

14) להעיר מפרש"י לך יב, ה.

15) כאן, ג. (וממשיך: אר"א וכו' למה כתיב כו' לפי שהנשמות היו שם ועדיין גוף לא נברא). בתנחומא „דורות העתידין לבא היו שם כו'", ובפרש"י „דורות העתידים להיות", טעם השינוי ראה לקמן הערה 36.

16) סוטה פ"ז סה"א.

17) ובתיב"ע ובת"י כאן מפרש הענין (ע"פ מדרז"ל), אבל לא שמתרגם התיבות — וכמו שהוא בכ"מ.

והנה גם בפרדר"א פמ"א (וראה שמו"ר (פכ"ח, ו) ובמפרשים. תנחומא (יתרו יא)) מפורש שקאי על דורות העתידין (וקרוב יותר ללשון רש"י), אלא ששם הוא לענין מ"ת. וגם מוכח שם שהכוונה להנשמות. **וראה זח"א (צא, א) דכולהו בני נשא דזמינין למהוי בעלמא כולהו אשתכחו תמן כו'.**

18) לכאורה אפשר לתרץ שבבבלי ובירושלמי הוא — לא על אתר (שאין המדובר בהסוגיא שם ע"ד הברית והשבועה דכאן), אלא בגדרי שבועה בכלל, משא"כ בתנחומא שבא לפרש הכתובים על אתר. ולכן נקט ל' התנחומא.

אבל אינו — כי זה י"ל כאשר רש"י מביא ומעתיק דרז"ל בשמם (רבותינו אמרו וכיו"ב), אבל בנדו"ד הרי מפרש (כאילו מדעת עצמו) פשוטן של כתובים, וע"כ הול"ל לשון הנמצא בש"ס ובירושלמי (וקצר יותר), ולא ל' המדרש (ושהוא באריכות יותר).

העתידים להיות, ווייל דאָס איז מובן מעצמו: דער כר"ב האָט געמאַכט דער אויבערשטער, וכמפורש בכתוב [19] „אשר ה' אלקיך כורת עמך היום" — און יעדער פאַרשטייט, אז דער אויב־ערשטער קען כורת ברית זיין אויך מיט די דורות וואָס וועלן נאָכקומען.

[און דאָס וואָס עס שטייט דער לשון (אין דיבור פון משה) „אנכי כורת את הברית הזאת", איז ניט דער פשט, אז דער כר"ב איז געווען צווישן אידן מיט משה'ן; דער כר"ב איז געווען צווישן דעם אויבערשטן מיט אידן (כולל אויך משה), און דאָס וואָס משה רבינו זאָגט „אנכי כורת גו'" מיינט עס אז משה האָט געמאַכט די הכנות צום כריתת ברית [20].

[ויש לומר, אז כשם ווי כר"ב בכלל איז פאַרבונדן מיט א פעולה — און ווי רש"י זאָגט *[20] „עושין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בנתיים" [21] — אזוי איז אויך אין דעם כר"ב געווען א פעולה [22] — און אָט די פעולה האָט געטאָן משה [23].

און דאָס איז אזוי פשוט, אז רש"י דאַרף אפילו ניט באַווײַזען אז ס'איז ניט קיין סתירה, וואָס פריער שטייט „ה' אלקיך כורת עמך גו'" און דערנאָך שטייט „אנכי כורת גו'" [24].

און דאָס איז אויך דער טעם בפשטות וואָס רש"י דאַרף ניט מסביר זיין ווי אזוי האָט עס דער אויבערשטער געזאָגט משה'ן די מצוות אויף אלע דורות און ווי אזוי דער ברית בין הבתרים (מיט אברהם אבינו) איז חל אויף די שפעטער־דיקע דורות, וואָרום ביים בן חמש למקרא איז אפגעלייגט בפשטות, אז דער אויבערשטער האָט אויף זיך ניט קיינע הגבלות ח"ו, און ער קען מצווה זיין אויך לדורות שלאח"ז, און דערפאַר איז דאָס (בפשש"מ) מלכתחילה קיין קשיא ניט, כנ"ל.

ד. דאָס וואָס רש"י דאַרף און קומט יע מפרש זיין מיט „ואף עם דורות העתידים להיות" איז ניט דעם עצם הענין אז דער כר"ב איז געווען אויך מיט די דורות שלאח"ז, נאָר דעם אופן ווי דער כר"ב איז געווען מיט „דורות העתידים להיות":

פון דעם לשון „ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת כי את אשר ישנו פה . . ואת אשר איננו פה", איז פאַרשטאַנדיק אז דער כר"ב (קומט ניט נאָר צו מחייב זיין די דורות הבאים, נאָר אז דער כר"ב) איז געמאַכט געווארן דירעקט מיט „אשר איננו פה", און אין זעלבן אופן — פונקט ווי מיט „אשר ישנו פה".

נאָכמער איז עס מוכרח פון דעם וואָס נאָכדעם ווי דער פסוק זאָגט „לעברך בברית ה'א" בנוגע די וואָס זיינען „נצבים גו' כולכם", חזר"ט ער איבער און דערמאָנט זיי נאָכאַמאָל „ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת גו'

---

19) כט, יא.

20) או י"ל דע"פ פשש"מ „אנכי כורת" קאי על הקב"ה, וכמו בכ"מ במשנה תורה: „ראה אנכי נותן גו'" — ר"פ ראה (וראה לעיל ע' 136). „ונתתי מטר גו' ונתתי עשב" — עקב (יא, יד־טו). ועוד.

*20) פרשתנו שם. וראה פרש"י לך טו, יד.

21) בינתים — נמצא גם בנוגע למקום וכמו סוכה פ"א מ"ז.

22) ועד"ז הוא ברלב"ג כאן. אלא שמסיים שהיא ההעברה בין ב' ההרים הר גריזים והר עיבל. וראה אברבנאל כאן מה שהקשה ע"ז.

23) ולהעיר מפרש"י ר"פ „שכנסם משה לפני הקב"ה להכניסם בברית". וברמב"ן „ויתכן שכרת עוד עמם ברית כבברית הראשונה כו' ולקח חצי הדם כו'".

24) כמו שהקשה באלשיך כאן. ועוד.

כי את אשר ישנו פה" — וואָס לכאורה איז דאָס איבעריק[25] — נאָר דאָס איז בכדי צו כולל זיין בהדגשה דעם „איננו פה" צוזאַמען מיט דעם „ישנו פה" און דערמיט מסביר זיין אַז דער כר"ב ביי ביידע סוגים איז געווען אויפן זעלבן אופן ממש[26].

דעריבער איז רש"י מעתיק אויך די ווערטער „ואת אשר (איננו פה)" און איז מפרש „ואף עם (דורות העתידים להיות)", וואָס מיט דעם איז ער מדגיש: א) אַז דער כריתת ברית איז געווען דירעקט מיט די „דורות העתידים להיות"[27], און ב) אַז דאָס איז ביי זיי געווען בדומה ממש (וואָס דער לשון „אף" איז מחבר ומשווה) ווי ביי „ישנו פה"[28].

ה. לפי"ז קומט אויס אַז ניט נאָר דאָרף רש"י ניט מוסיף זיין, אַז די נשמות פון די דורות הבאים זיינען דאָרט געווען, אַדער אַז „ברא כרעי' דאבוה", נאָר די פירושים דאָ זיינען מושלל, ע"פ פשש"מ:

ווען מען זאָל לערנען אַז דער כר"ב מיט „אשר איננו פה" איז מצד „ברא כרעי' דאבוה" קומט דעמולט אויס, אַז דער כר"ב איז געווען אין צוויי אופנים שונים: דער ברית מיט „ישנו פה" איז געווען מיט אים גופא, און דער ברית

---

25) ראה אוה"ח כאן.

26) וכן משמע מראב"ע כאן בד"ה „ולא אתכם לבדכם" שמפרש „רק עמכם ועם הבאים אחריכם שהם בניכם ובני בניכם". וראה בד"ה „ואת אשר איננו".

27) ומה שכתב רש"י עה"פ (כט, יז) „פן יש בכם וגו': לפיכך אני צריך להשביעכם" ל"ל אשר „בכם" כולל אף דורות העתידים (את אשר איננו פה — שהזכיר לפני זה). — ואפילו את"ל אשר מתחיל מ„כי אתם ידעתם גו' פונה היום גו'" נאמר רק להדור ההוא, הרי: הסיבה (ד„לפיכך") „ותראו את שקוציהם גו' פן יש בכם שרש פרה גו'" שייכת אף בדורות הבאים ממש כמו בדור דנצבים כולכם ולפיכך צריך להשביעם — אלא שנאמר לדור משה כמו שנאמר להם „אתם נצבים גו'".

28) לכאורה י"ל שזהו החידוש בכריי"ב הזאת (על הכר"ב דחורב) — דכאן היתה גם על הדורות העתידים, ואשר לכן לא הוצרך רש"י לבאר הצורך והחידוש בכר"ב הזאת (אף שהאריכו בזה במפרשים: ראה תנחומא כאן •. רמב"ן כאן (כט, יז). אברבנאל ואלשיך כאן. ועוד). עוד י"ל דגם הכר"ב עם אלו שישנו פה צ"ל, כי הכר"ב הא' הי' רק עם דור ההוא, והכר"ב דכאן הי' עם דור שנכנסו לארץ (שלא היו בכר"ב הא') ועם כל דורות הבאים, וכן פי' בצרור המור כאן. וא"צ רש"י לפרש זה — לאחרי שכבר אמר שבכר"ב כזו — צ"ל מפורש „ואת אשר איננו פה".

לכאורה אין לומר (ע"פ פשש"מ) שהחידוש בהכר"ב זו הוא ענין הערבות כמרז"ל בגמרא (סנהדרין מג, ב) וכהובא בפרש"י פרשתנו (כט, כח) ובמפרשים שם — דהרי בפ' בחוקותי (כו, לז) „וכשלו איש באחיו" פרש"י „ומדרשו (סנה' כז, סע"ב. וש"נ) וכשלו איש באחיו זה נכשל בעֲוונו של זה שכל ישראל ערבין זל"ז".

אבל י"ל שע"פ פשש"מ יש חידוש גם בזה בכר"ב כאן — ע"פ ל' רש"י בפרשתנו (כט, כח) „מעניש את הרבים על . . היחיד", היינו שהערבות בפ' בחוקותי הוא רק: א) כשלו איש באחיו — ממשפחתו או עמיתו וכיו"ב — ב) זה נכשל בעונו של זה, ענוש דיחיד על היחיד. משא"כ כאן נתחדש שמעשה היחיד נוגע לרבים (וראה סנהדרין ושבועות שם: התם שה' בידם למחות כו').

•) בתנחומא כאן (ובילקוט) בתחלתו „שלש בריתות" (ואינו מבאר הצורך בכולם). ועד"ז הוא ברמב"ם סוף הל' מילה „נכרתו עליהן שלש בריתות" (ברכות מח, סע"ב: נתנה בשלש בריתות) ומביא הכתוב (דתבא כט, סט) אלה דברי הברית גו' מלבד הברית גו'. ומסיים „ושם הוא אומר אתם נצבים היום כולכם לעברך בברית ה' אלקיך כו'". וראה פרש"י ברכות שם. ואכ"מ.

••) אבל י"ל שפי' „ומדרשו" שם הוא סיפור מה שיהי' לאחר זמן, היינו (לא שבעת הכר"ב הא' נעשו ערבין, אלא) ש„וכשלו גו'" קאי על הזמן לאחר ד„ואם לא תשמעו גו'" דאז יהיו „וכשלו גו'", שה"ז לאחר הכר"ב דערבות מואב.

מיט „איננו פה" איז ניט געווען מיט אים אליין, נאר אלס „כרעי' דאבוה"[29];

עד"ז וועט אויך זיין א חילוק אויב מען וועט לערנען אז מיט „איננו פה" איז דער כר"ב געווען נאר מיט זייערע נשמות (וועלכע זיינען געווען ביים כריתת ברית) — ביי „ישנו פה" האט מען כורת ברית געווען מיט די נשמות און אויך מיט די גופים, און ביי „איננו פה" האט מען כורת ברית געווען בלויז מיט די נשמות.

אבער ווי רש"י לערנט, אז פון פשטות הכתובים איז מוכח אז דאס איז „ואף עם דורות העתידים להיות", הייסט עס דאך אז דער כר"ב איז געווען מיט די דורות אליין (ניט אלס כרעי' דאבוה) און אין דעם זעלבן אופן ווי מיט „ישנו פה", ד. ה. מיט נשמות און גופים[30].

[און בפרט ע"פ המבואר ברש"י לעיל „כך היו כורתי בריתות עושין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בינתיים כמ"ש[31] „העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו", וואס דאס באווייזט דאך[32] אז די אלע וואס זיינען „עוברים בנתיים" וועלן איין זאך, ד. ה. ניט נאר מען וועלן איין זאך מיט דעם וואס מען מאכט דעם ברית (מיט דעם אויף בערשטן), נאר אויך אז די אלע וואס זיינען נכלל אין ברית וועלן איין זאך].

ו. ע"פ הנ"ל איז אויך מובן פאר־וואס רש"י דארף ניט דערמאנען אויך „גרים העתידין להתגייר" — ווייל לפי פרש"י, אז דער כר"ב מיט „איננו פה" איז געווען מיט זיי גופא, ווערן אין די „דורות העתידים להיות" נכלל אויך גרים, ווארום ס'איז דאך פשוט אז די „דורות העתידים להיות" מיינט אלע אידן פון יעדער דור פון די שפעטער־דיקע דורות, כולל אויך גרים [משא"כ לויט דעם פירוש אז דער כר"ב איז מצד „ברא כרעי' דאבוה" (וואס דאס קען ניט געזאגט ווערן בשייכות צו גרים) אדער מצד דעם וואס דער כר"ב איז געווען מיט די נשמות (וואס אויך דער טעם איז ניט מתאים (ע"פ פשש"מ[33]) בא גרים, כנ"ל ס"ב קושיא ד')];

ואדרבה: רש"י קען ניט דערמאנען גרים און דערמיט זיי אויסטיילן אלס א סוג בפ"ע — ווארום דאס איז אנדערש פון דעם ברית מיט „אשר ישנו", אז (מיט אלע איז געווען דער זעלבער ברית, און במילא אז) אלע זיינען איין זאך.

און הגם אז פריער אין פסוק טיילט ער יע אויס גרים אלס א סוג בפ"ע — איז דאס דערפאר וואס דארטן איז ער מפרט אלע סוגים פון אידן: ראשיכם גו' (דארט רעדט זיך ניט וועגן דעם ברית גופא, נאר וועגן „נצבים" (אלס הכנה „לעברך בברית"); בשעת אבער דער פסוק רעדט וועגן דעם ברית גופא — „אנכי כורת את הברית גו" — איז ניט שייך איינצוטיילן אידן אין באזונדערע סוגים.

ז. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך פארשטיין וואס רש"י איז מדייק „העתידים להיות" און ניט „הבאים":

29) וראה רמב"ן ואברבנאל שבהערה 7. מלבי"ם כאן.

30) ומה שמחלק „את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה'א ואת אשר איננו פה עמנו היום", הוא רק בנוגע ל„עמנו" אבל לא בהנוגע „לפני ה'א", שמכיון שהוא למעלה מהזמן גם הם עומדים לפני ה'א. ולהעיר מל' תיב"ע כאן: כולהון הינון קיימין הכא עמן יומנא. וראה כלי יקר כאן בתחלתו להפי' שקאי על הנשמות.

31) ירמי' לד, יח.

32) להעיר מלקו"ת ריש פרשתנו (מד, ב). ד"ה כי חלק תש"ב פי"ג.

33) משא"כ ע"ד הדרוש כו' כבגמרא שבת שם. וראה לקמן הערה 36.

דער טייטש פון ווארט „הבאים" — איז ניט מדגיש אז די זאכן האבן ניט קיין שום שייכות וקשר מיט א מציאות בהווה: „הבאים" מיינט, אז די וועלן קומען נאך (בהמשך ובשייכות צו) דעם (דור ה)הווה.

ובמילא בשעת מען זאגט „דורות הבאים" — כאטש אז דערמיט איז מען אויסן צו זאגן אז איצט זיינען זיי נאך ניט געקומען, איז דא גלייכצייטיק אויך א שייכות, צום פריערדיקן דור — זיי וועלן קומען אלס המשך ותוצאה — וועלן געבארן וועלן פון דעם דור וואס איז שוין דא.

ד. ה. אז אט דער דור איז „מכריח" דעם דור וואס קומט נאך אים, ובמילא קומט אויס, אז מצד דעם דור איז שוין דא דער דור שלאח"ז, מערניט אז אינעם זמן פון דעם דור איז ער נאך ניטא בפועל.

[וע"ד מ"ש הרמב"ם[34] „זה שקראו אותו חכמים העולם הבא לא מפני שאינו מצוי עתה כו' אלא הרי הוא מצוי ועומד שנא' כו' ולא קראוהו עוה"ב אלא מפני שאותן החיים באין לו לאדם אחר חיי העוה"ז שאנו קיימים בו בגוף ונפש" — „עולם הבא" איז אויך איצט „מצוי ועומד", און ער ווערט געפונען „(עולם) הבא" נאר דערפאר ווייל ער קומט אלס א מסובב פון חיי עוה"ז, נשמה בגוף].

דאקעגן דער לשון „עתידים להיות" איז איצט לגמרי ניט פאראן, ניט נאר ניטא בפועל, נאר דער עצם מציאות דארף ערשט „ווערן", ד. ה. עס קומט ניט אלס תולדה (תוצאה) פון פריער־דיקן דור.

און דעריבער איז רש"י מדייק ביותר און זאגט ניט „דורות הבאים", ווייל דע־מאלט וואלט מען געקענט מיינען, אז דער כריתת ברית מיט „אשר איננו פה" איז מצד דעם וואס זיי זיינען „דורות הבאים" — ווייל זיי קומען אלס תוצאה והמשך פון דעם היינטיקן דור, וע"ד הפי' אז דאס איז מצד דעם וואס „ברא כרעי' דאבוה".

ועוד: דעמאלט איז ניט ברור, אדער נאכמער — אפשר איז מען שולל די גרים, וואס זיי זיינען ניט נכלל אין די „נאכקומענדיקע דורות", ווייל זיי זיינען ניט קיין המשך ותוצאה (תולדות) פון דעם איצטיקן דור[35].

און דעריבער איז רש"י מדגיש „העתידים להיות", וואס אין דעם איז מודגש אז זייער מציאות ווערט נתחדש בעתיד; ובמילא איז מובן אז דער כר"ב האט געמוזט זיין מיט די דורות (העתידים) גופא און ניט צוליב דעם וואס זיי קומען כהמשך ותוצאה פון דעם איצטיקן דור.

און ס'איז אויך ברור אז אין דעם זיינען אויך נכלל גרים, וואס אויך זיי זיינען „עתידים להיות"[36].

ח. פון דעם פרש"י קומט ארויס א געוואלדיקע הוראה אין אן ענין וואס מ'האט געדעדט כמה פעמים.

---

34) הלכות תשובה ספ"ח.

35) ולכן במס' שבועות שנאמר „דורות הבאים" הוצרך להוסיף „גרים העתידין להתגייר".

36) משא"כ בתנחומא כאן „העתידין לבוא" שאינו מודגש הוויתן מחדש, וי"ל כי לפירוש התנחומא הכוונה „אשר איננו פה" הוא שהנשמות היו שם כההמשך בתנחומא שם, ולכן אין לומר „עתידין להיות", שהרי ישנם עכשיו. משא"כ לפרש"י שהכרי"ב הי' עם נשמות בגופים.

ועפ"ז י"ל דמ"ש בפרדר"א „וכל העתידין להבראות עד סוף כל הדורות שם עמדו עמהם" הוא לפי שכולל גם הנשמות דגרים. (וראה שמו"ר שם, ותנחומא יתרו שם).

עס קען טרעפן אז א איד זאל אמאל זיין אראפגעפאלן בייַ זיך, אים פעלט שטאַרקייט אין אויספירן זיין עבודה בתורה ומצות, ובפרט ביים ארויסגיין אין וועלט אויף צו מפיץ זיין יהדות וכו', וויבאלד אז „אתם המעט מכל העמים" [37] —

איז דער ענטפער אויף דעם: דאס איז אלץ בשעת מען רעדט וועגן כמות פון אידן, וואס כמות איז מוגבל און מדוד אין זמן ומקום, און מצד דעם זיינען אידן אין א זמן ובמקום מסויים און — „מעט מכל העמים".

וויבאלד אבער אז דער עיקר ביי אידן איז איכות רוחניות, תורה ומצות — איז בשעת א איד פארבינט זיך מיטן אויבערשטן דורך תורה ומצות, וואס איז למעלה מזמן ומקום, איז מען דעמאלט פארבונדן באמתית ובפועל מיט אלע אידן שבכל העולם ושבכל הדורות [38].

---

37) ואתחנן ז, ז.

38) ולהעיר שמצינו עד"ז בהלכה בנגלה: אין מיתה בצבור (הוריות ו, א) וראוי' כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים כו' (שם). והאריך בזה בצפע"נ דזה הוי מחמת התואר (איכות) וההתואר תמיד נצחי, משא"כ בב"נ ליכא גדר קהל — נזיר סא, ב. ראה בכ"ז מפענ"צ (פ"א סי"א סי"ג). וראה שם (סי"ג אות ב) ובצפע"נ (מהדו"ת צ, ב) בענינינו, דגדר זה דנעשו „ישראל צבור ונעשו מציאות אחת נצחית" הי' אחר הכר"ב דערבות מואב ואחר שנכנסו לא"י ולכן בנוגע ליוסף איתא במכילתא „יוסף השביע ואח"כ האבות השביעו לבנים", כיון שזה הי' קודם שנכנסו ישראל לגדר צבור וקהל. וראה צפע"נ עה"ת פרשתנו כט, יו"ד לענין הגרים.

און דאס איז מודגש אין פרש"י „ואף עם דורות העתידים להיות" פונקט ווי דער דור פון „נצבים היום". ביי דעם כר"ב פון אויבערשטן מיט אידן זיינען אידן שבכל הדורות געשטאַנען דא־מאלס אלע צוזאמען, אלע זיינען איין מציאות. פון דעם איז פארשטאַנדיק אז בשעת א איד איז פארבונדן בגלוי מיטן אויבערשטן (בברית) — דורך קיום התורה ומצות בפועל, שטייען מיט עם אלע אידן שבדור ההוא און פון אלע דורות, אלע צוזאמען זיינען א „קומה אחת שלימה" [39].

און דעמאלט זיינען אידן ניט קיין „מעט" אויך ניט בכמות; אדרבה, אידן זיינען א ריבוי עצום אויך בכמות און זיי האבן זיך ניט וואס צו שרעקן אפילו ניט מצד כמות פאר א מספר גדול בכמות פון גויים, און אדרבה, „תפול עליהם אימתה ופחד" —

בשעת ס'איז „אתם נצבים היום כולכם" — „לאחדים כאחד" [39], אז אידן שטייען אלע צוזאמען בגלוי, איז דע־מאלט „אתם נצבים קיימים ועומדים, והיינו שזוכים בדין" [40],

דאס ברייגט די כתיבה וחתימה טובה בר"ה צו כל אחד ואחת מישראל, בטוב הנראה והנגלה.

(משיחת ש"פ נצו"י תשל"ה)

---

39) לקו"ת ריש פרשתנו. ובד"ה זה היום תרצ"ד בתחלתו „כמ"ש אתם נצבים היום כולכם גו' וקאי הן על הנשמות כמו שהן למעלה כו' והן הנשמות שהן למטה מלובשים בגוף כו'".

40) היום יום כ"ה אלול.